

Eva Tomášková

eva.tomaskova@law.muni.cz

HDP, HNP

Národní hospodářství

Sektory trhu

- NH je tvořeno soustavou podnikatelských jednotek s různou činností.
- Sektory trhu - seskupení hospodářských odvětví na základě podobných znaků
- Národní hospodářství je členěno na sektory:
 - Primární
 - Sekundární
 - Terciální
 - Kvartérní
- Základní členění sektorů trhu se používá pro hrubé vymezení výkonnosti jednotlivých ekonomik a vyjádření jejich HDP.

Primární sektor

- Sektor surovin (prvovýroba)
- Přeměna přírodních zdrojů do základních produktů
- Produkty zemědělství, rostlinná výroba, chov zvířat, rybolov, lesní hospodářství, těžba surovin
- Představuje velký podíl na ekonomikách rozvojových zemí

Sekundární sektor

- Sektor výroby a průmyslu
- Výroba strojů, zařízení, druhotné zpracování surovin z prvního sektoru na výrobky nebo zboží
- Ve vyspělé ekonomice tento sektor spíše stagnuje (levná pracovní síla v zahraničí, výrazná modernizace a snížení zaměstnanců)
- Základní odvětví: sklářský pr., automobilový, hutnický, potravinářský, stavební, textilní, farmaceutický, strojírenství...

Terciární sektor

- Sektor služeb
- Lidská činnost – poskytování práce, znalostí, finančních prostředků...
- Významný sektor pro moderní ekonomiky
- Doprava, transport, obchod, školství, finanční služby, zdravotnictví, pojišťovnictví, kultura, cestovní ruch a další

Kvartérní sektor

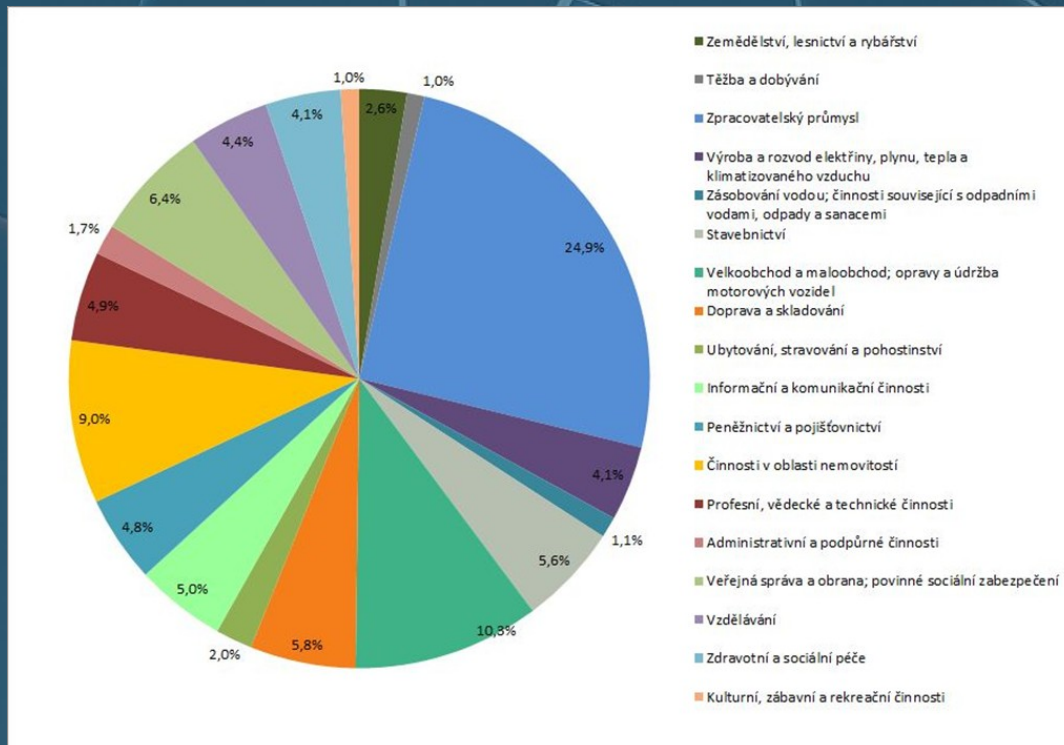
- Tzv. znalecký sektor, dříve spadal pod terciální
- Vzdělání, výchova, věda, výzkum, poradenství
- Spojen s technologickým pokrokem
- Rostoucí v nejvyspělejších státech
- Založen na vysoké vzdělanosti a vysoce kvalifikovaných pracovnících
- Hnacím motorem inovací v ostatních sektorech, zejména v průmyslu a službách

Sektory v ČR

- **Podíl sektorů na ekonomice ČR**
 - Největší podíl: zpracovatelský průmysl, obchod se zbožím a nemovitostmi, stavebnictví, doprava a skladování → v součtu více jak polovina HDP
 - Průmyslová výroba: asi třetinový podíl na výkonu českého hospodářství
 - Zemědělství: pouze 3% podíl
- **Zaměstnanost v jednotlivých sektorech**
 - Služby: cca 56 % ekonomicky aktivních obyvatel
 - Průmysl: cca 40 % ekonomicky aktivních obyvatel
 - Zemědělství: necelá 4 % ekonomicky aktivních obyvatel

Sektory v ČR

Podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě ČR, 2013

HDP

- HDP = souhrn veškeré finální produkce zboží a služeb vyrobené v určité zemi během jednoho roku.
- nezachycuje stínovou ekonomiku, produkci externalit, netržní produkci.
 - hrubý DP – zahrnuje všechny investice
 - čistý DP – zahrnuje pouze čisté investice
- Národní důchod = součet veškerých příjmů, které získávají vlastníci výrobních faktorů využitých k vytvoření produkce

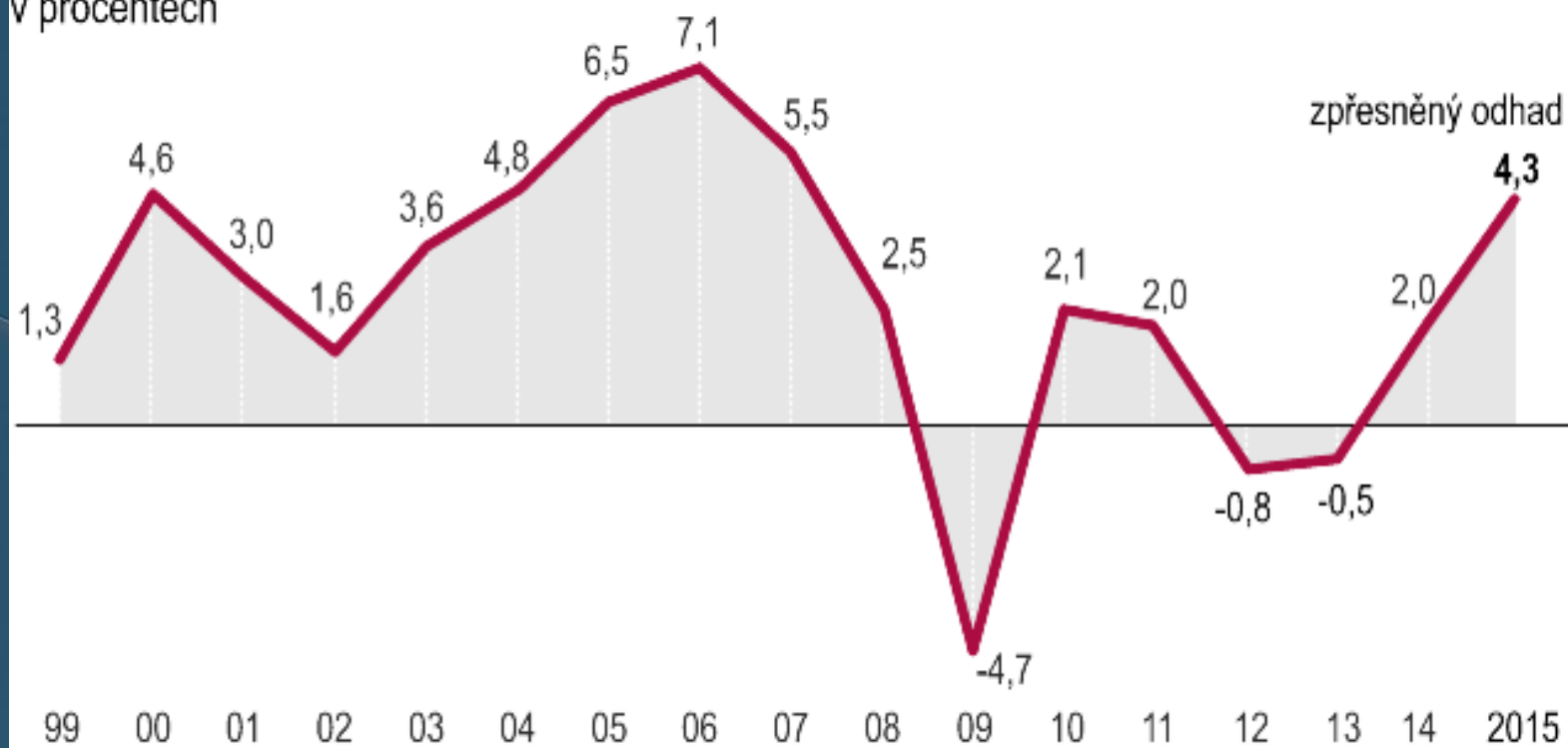
HNP

- HNP = celková tržní hodnota konečných výrobků a služeb vyprodukovaných za jeden rok výrobními faktory určitého státu
 - nominální HNP – měřený v běžných cenách
 - reálný HNP – měřený ve stálých cenách
- je však méně využíván i z toho důvodu, že získat data a podklady pro výpočet HNP je náročnější
- Šedá ekonomika
- Černá ekonomika
- Čisté ekonomické bohatství
 - $NEW = HDP + \text{šedá a černá ekonomika} + \text{produkce pro vlastní potřebu} - \text{negativní dopady hospodářské činnosti (záporné externality trhu)}$

Hrubý domácí produkt Česka

Sezónně očištěné údaje ve stálých cenách
v procentech

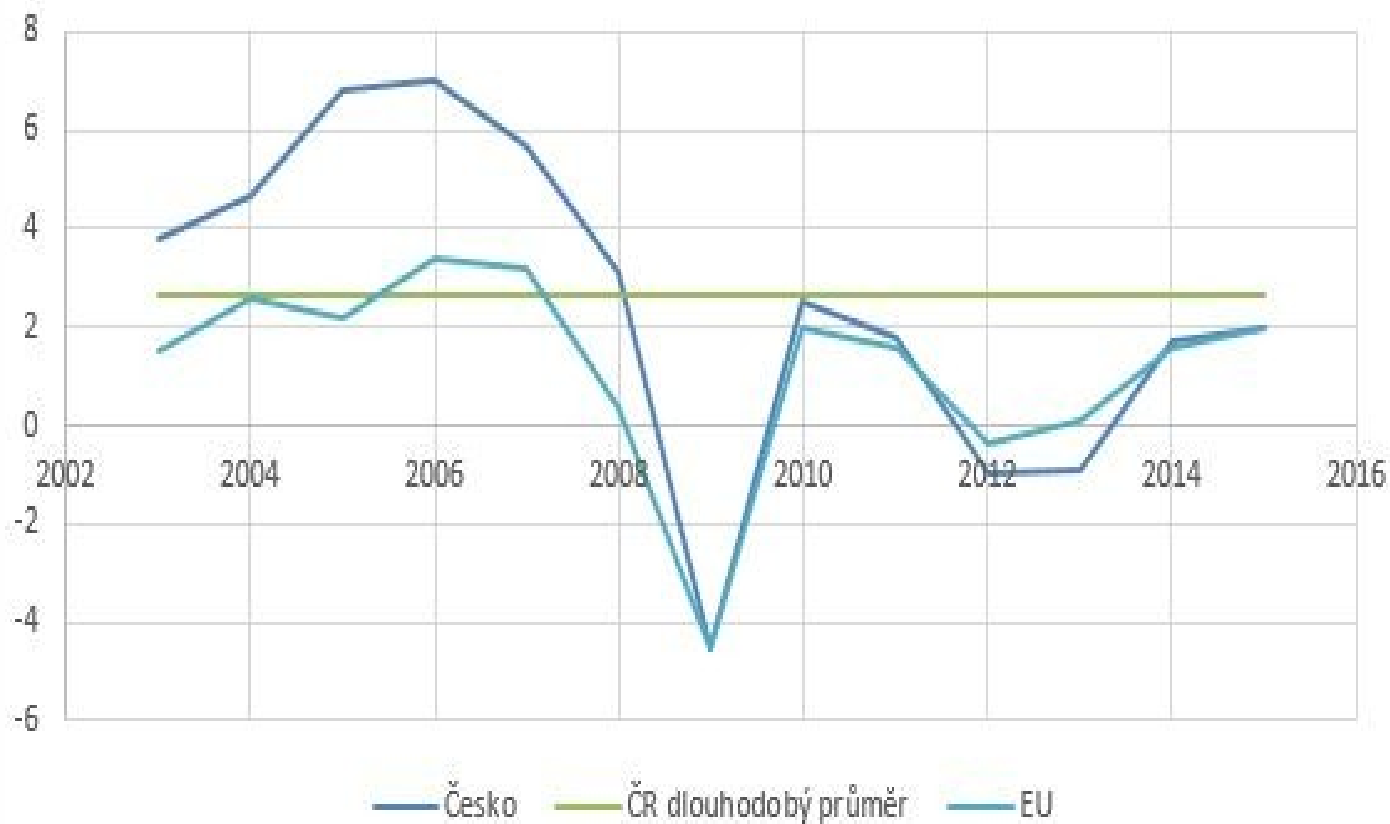
1999 - 2015

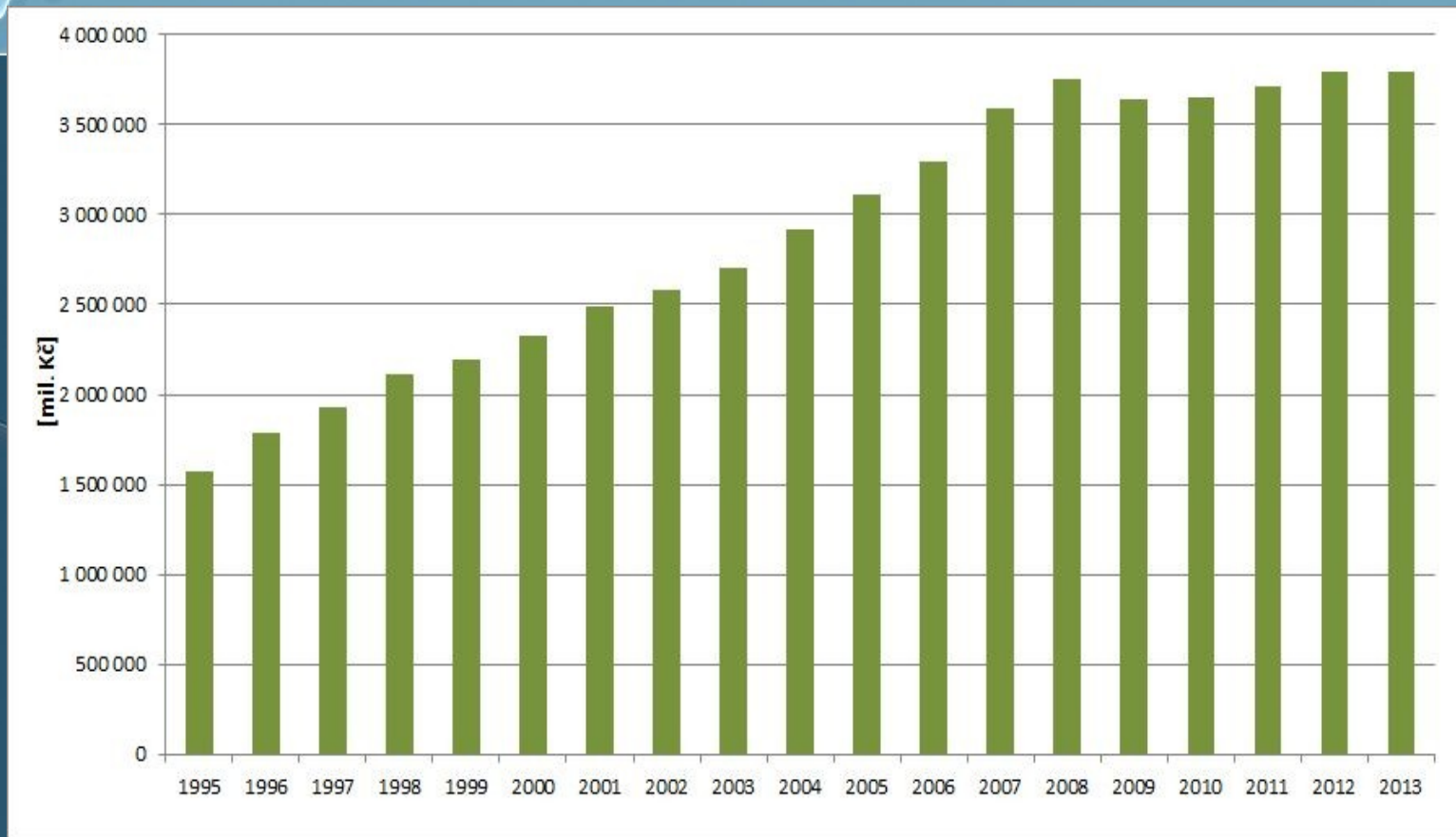
zdroj: ČSÚ

ČTK

Vývoj HDP ČR

Vývoj HNP v ČR

Nominální produkt

- - HDP, HNP vyjádřený v tržních cenách běžného roku
- - měří celkovou hodnotu zboží, služeb za dané určité období v běžných cenách
 - - běžné ceny = ceny období, v němž jsou zboží a služby vyprodukovány

Nominální produkt

- Změna velikosti NP se mění v závislosti na:
 - a) změnách tržních cen výrobků a služeb
 - b) změnách objemu prodaných výrobků a služeb

Reálný produkt

- – reálný HDP měří celkovou hodnotu zboží a služeb (množství produkce) za dané období ve stálých cenách
 - – stálé ceny = ceny určitého výchozího období, které jsme si zvolili
- – reálný HDP měří celkové množství produktu, zatímco nominální HDP jeho současnou peněžní hodnotu
 - – tzn. jde o nominální HNP očištěný od inflace

Reálný produkt

- velikost reálného produktu se mění v závislosti na:
 - – objemu a struktuře vyrobených výrobků a služeb

Možnosti růstu HDP

1. zvýšení zaměstnanosti – neexistuje 100% zaměstnanost
2. zvýšení produktivity práce – vyrábět kvalitně a levně
3. úspory obyvatelstva, které umožňují vyšší investice do nových technologií

Výpočet HDP

- Produkční metoda
 - $HDP = \text{Produkce} - \text{Mezispotřeba} + \text{Daně z produktů} - \text{Dotace na produkty}$
- Výdajová metoda
 - $HDP = C + I + G + (Ex - Im)$, kde
 - C - výdaje domácností na spotřebu
 - I – soukromé hrubé domácí investice
 - G – vládní výdaje na nákup výrobků a služeb
 - $(Ex - Im)$ – čistý export
- Důchodová metoda
 - hrubé mzdy, tedy mzdy před zdaněním,
 - renty (plynoucí z vlastnictví půdy) a další příjmy z vlastnictví,
 - čisté úroky (rozdíl mezi obdržnými a placenými úroky),
 - příjmy ze samozaměstnání,
 - hrubé zisky korporací (ze kterých se následně platí daň ze zisku, část se může rozdělovat prostřednictvím dividend mezi akcionáře, zbylý zisk zůstává jako nerozdělený)
 - nepřímé daně (čistý národní produkt)
 - obnovovací investice (hrubý národní produkt)

Spotřeba domácností

- V roce 2014 se výdaje na spotřebu domácností ve většině zemí EU podílely aspoň na polovině HPD (Řecko 69,5 % X Lucembursko 29,6 %)
- Statistikou se zabývá Český statistický úřad, bere v potaz:
 - Typy domácností – domácnosti zaměstnanců (celkem, s dětmi, bez dětí), samostatně činných, nezaměstnaných, důchodců, domácnosti podle velikosti obce a podle právního důvodu užívání by
 - přehled příjmů a vydání – hrubé peněžní příjmy, čisté peněžní příjmy (% ze závislé činnosti, z podnikání, soc. příjmy), hrubá peněžní vydání (daň z příjmů, zdrav. a soc. pojištění), čistá peněžní vydání (a. Podle účelu použití – spotřební vydání, vydání neklasifikovaná jako spotřební, b. Podle druhu vydání – potraviny, nápoje, průmyslové zboží, služby, platy aj.)

Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK)

- Fixní kapitál je druhem fyzického kapitálu – stavby (budovy, sklady), zařízení (stroje, dopravní prostředky) a infrastruktura (prostředky zahrnující pohyb osob, informací, zboží, energie), pro dlouhodobé užití
- THFK: hodnota pořízení hmotných i nehmotných investic, tedy majetku, který nebude pouze spotřebováván, ale využit pro další produktivní činnost, konkrétněji představuje:
 - nové investice, rekonstrukce, modernizace a nákupy a bezplatné nabytí dlouhodobého majetku
 - pořízení nehmotných fixních aktiv
 - zvýšení hodnoty nevyráběných nefinančních aktiv

Investice

- akcelerační princip investic
 - vzrůst poptávky po investicích je v rostoucí ekonomice vyšší než růst produktu
 - vzroste-li objem produkce, je nutné zvýšit fixní kapitál; dojde tedy ke zvýšení poptávky po investicích (tzv. indukované investice, opakem jsou restituční investice – nahrazující opotřeбенý fixní kapitál)
- multiplikační princip investic
 - rostoucí investice vyvolají vyšší nárůst poptávky a produkce a díky tomu se zvýší i investiční výdaje, ovšem dochází ke kapacitnímu vyčerpání ekonomiky
 - se za růstu produkce klesá poptávka po investicích, což vede k dalšímu snížení produkce – podniky přestanou obnovovat fixní kapitál a dojde k jeho znehodnocení
 - V případě zlepšení hospodářských podmínek se fixní kapitál snaží následně podniky obnovit – zahájí tak nákup investičních statků, což vede k růstu produkce a dojde k působení akceleračního efektu

Zahranिční obchod

- je symbolem propojení ekonomik, které probíhá formou obchodu přes hranice států
- význam ZO: zlepšuje politické vztahy mezi státy, úspora výrobních faktorů (věc, kterou je levnější vyrobit v zahraničí), rozšíření nabídky statků na trhu
- předmětem obchodu není jen zboží, ale i služby (banky, pojišťovny) a práva (licence)
- základní formy zahraniční obchodní politiky: protekcionismus – ochrana vlastního trhu pomocí cel, kvót atd. X liberalismus – volný obchod dle pravidel zákona, za zakladatele je považován Adam Smith
- charakteristika politiky ZO v České republice:
 - do roku 1990 byla v ČR centrálně řízená ekonomika = uzavřená ekonomika
 - silný průmysl (uhelné doly, Baťa, Škoda Auto) => po roce 1990 došlo k otevření ekonomiky (začal se realizovat mezinárodní obchod)
 - po vstupu do EU byly odstraněny další obchodní překážky
 - obchodními partnery ČR jsou hlavně Německo, Slovensko, Polsko a Francie

Spotřeba vlády – státní rozpočet

- Státní rozpočet, jakožto spotřeba vlády, spadá pod pojem „veřejný rozpočet“
- Představuje klíčový prvek soustavy veřejných rozpočtů, je jím přerozdělována 1/3 až 1/2 HDP (v roce 2013 44,5 %, v EU průměrně 49,3 %)
- St. rozpočet jako bilance, složená z příjmů a výdajů
- Příjmy státního rozpočtu tvoří hlavně přímé a nepřímé daně, dále nedaňové příjmy
- Nedaňové příjmy: místní poplatky, notářské poplatky

Výdaje neziskových institucí

- Mezi základní výdaje patří:
- nákup materiálu a energie
- výdaje na služby
- mzdy
- platby pojistného (sociálního a zdravotního)
- sociální výdaje (kultura, sport atd.)
- ostatní výdaje

- Financování neziskových organizací je doplňováno především z veřejných rozpočtů, čímž státní správa a samospráva zabezpečuje výkon veřejně prospěšných služeb.
- Podíl českého neziskového sektoru na HDP České republiky se v posledních letech pohybuje okolo 0,7 %. Práce dobrovolníků z toho je 0,15 %

Vliv HDP na ekonomiku

- Vyšší zisky podniků - nárůst akciových kursů
- Je to umělá veličina – vyjadřuje kvantitu a NE kvalitu! / Německo 1989/

Situace v ČR

- Vývoj HDP v ČR
 - Produkční metoda
 - http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_prod
 - Výdajová metoda
 - http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_vydaj
 - Důchodová metoda
 - http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_duchodm
- HDP v ČR – grafy, mapy
 - <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30832>
- Historická ročenka vývoje HDP, mapy srovnání
 - https://www.czso.cz/csu/czso/5013-12-n_2012-12

Situace v ČR

- **Struktura HDP**

- spotřeba domácností,
 - http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.spotr_dom
- hrubá tvorba fixního kapitálu,
 - <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.sek> (109)
- spotřeba vlády
 - http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.gov_a?mylang=CZ
- změna stavu zásob
 - <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.sek> (109)
- výdaje neziskových institucí
 - <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.sek> (1102)

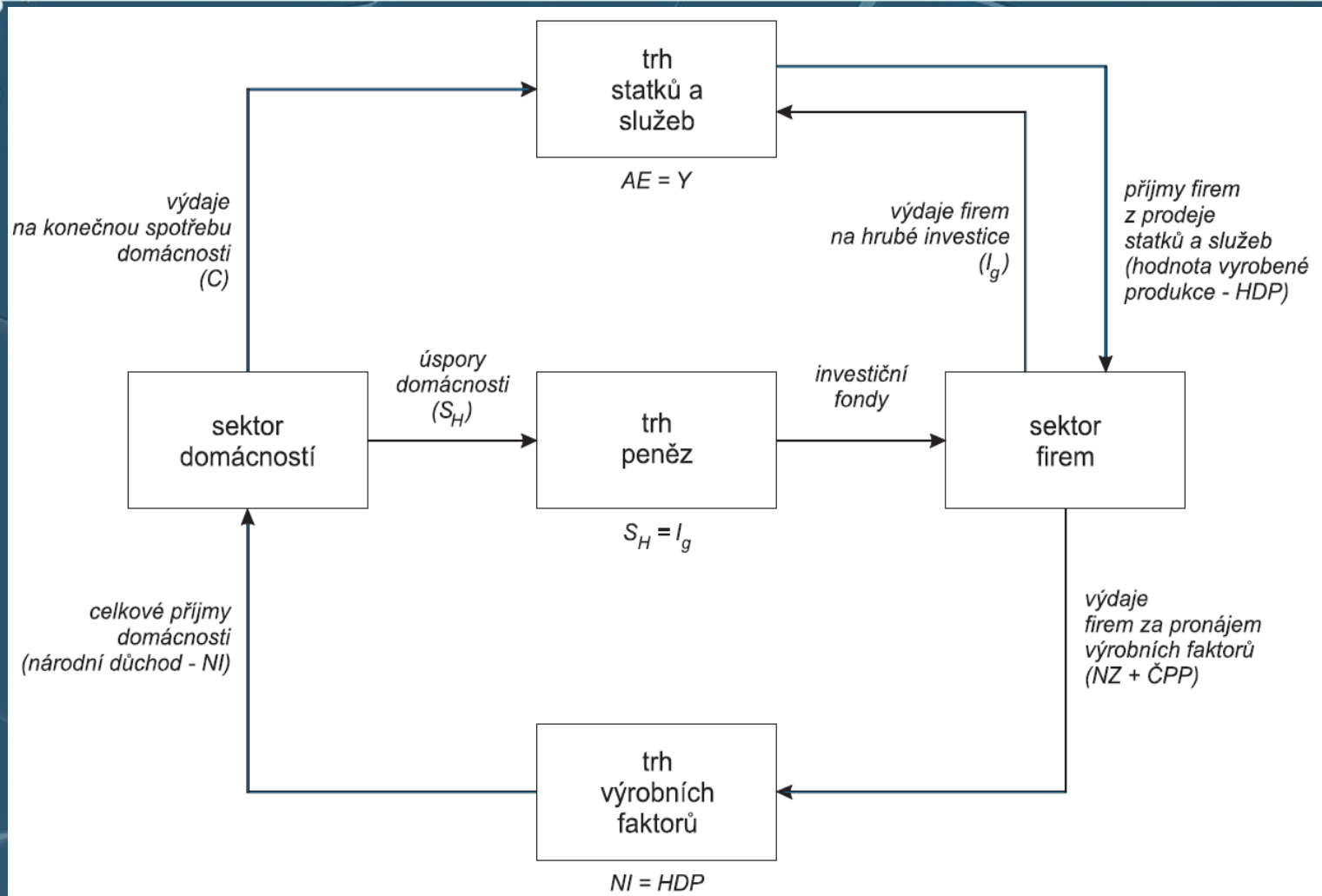

Dvousektorová ekonomika

- Tvoří ji pouze domácnosti a podniky
- platí, že hrubý domácí produkt je zároveň disponibilním důchodem domácnost (není zahrnutý stát, který tak nic neodčerpává ani nic nevyplácí)
- $Y = C + I_g$, kde
- Y – celková produkce
- C – spotřeba
- I_g – výdaje podniků na hrubé investice

- $Y = AE$, kde
- AE – celkové agregátní výdaje na produkci

Model dvousektorové ekonomiky

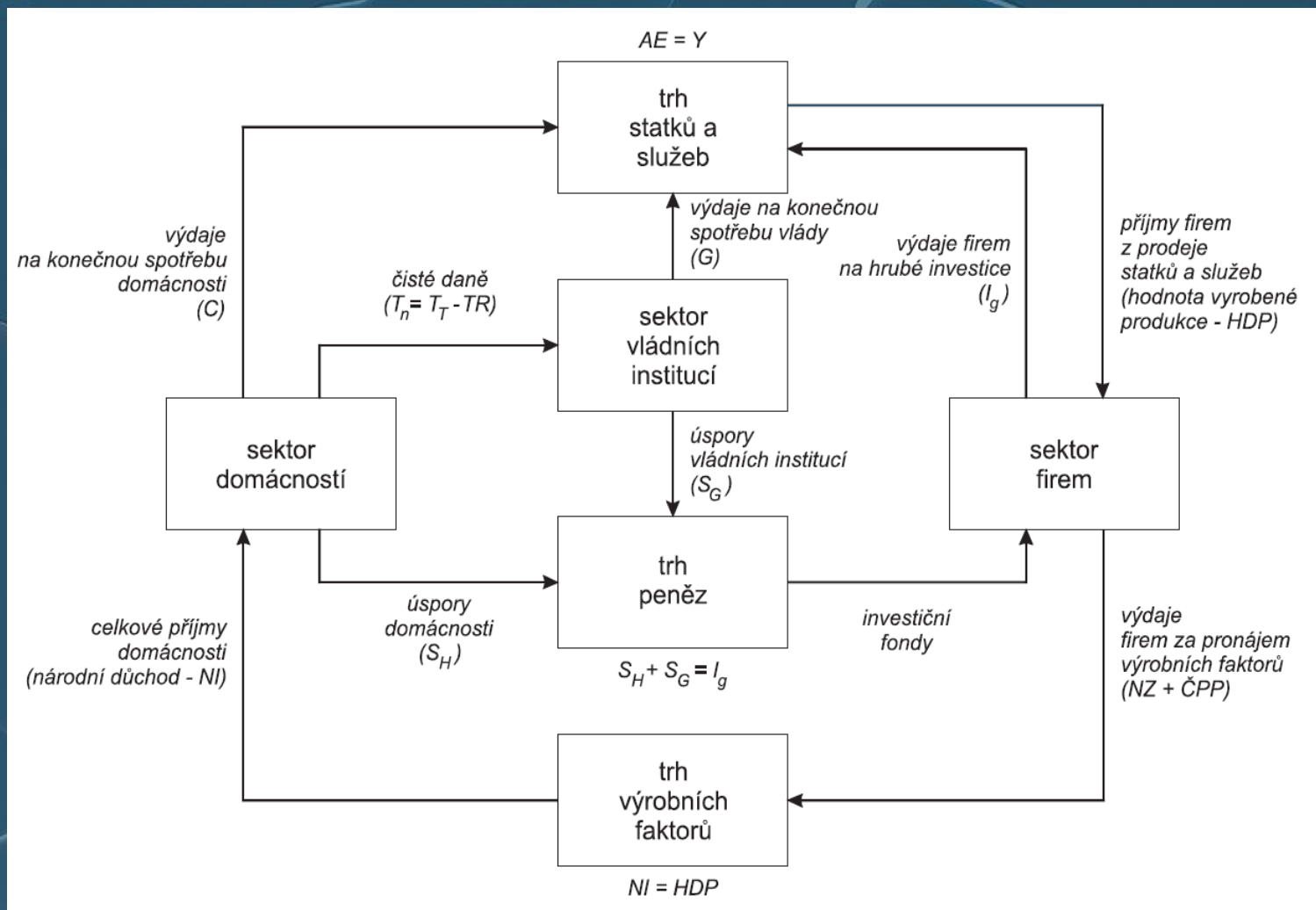
Třísektorová ekonomika

- Tvoří ji domácnosti, podniky a stát
- $Y = C + I_g + G$, kde
- Y – celková produkce
- C – spotřeba domácností
- I_g – výdaje podniků na hrubé investice
- G – spotřeba státu

- $Y = AE$, kde
- AE – celkové agregátní výdaje na produkci

- Výdaje domácností na konečnou spotřebu jsou závislé na výši spotřebitelova důchodu a na úrovni čistých daní
- $T_n = T_T - TR$, kde
- T_n – čisté daně
- T_T – celkové daně
- TR – vládní transfery a platby

Model třísektorové ekonomiky

Čtyřsektorová ekonomika

- Tvoří ji domácnosti, podniky, stát a zahraničí.
- Úroveň rovnovážného důchodu je určena nejen rezidenty, ale také nerezidenty.
- Nerezidenti pak úroveň rovnovážného důchodu ovlivňují především prostřednictvím dovozů a vývozů.
- $Y = C + I_g + G + (-) NX$, kde
- Y – celková produkce
- C – spotřeba domácností
- I_g – výdaje podniků na hrubé investice
- G – spotřeba státu
- NX – výdaje na čistý vývoz

- $Y = AE$, kde
- AE – celkové agregátní výdaje na produkci

Výhody a nevýhody

🕒 jednoduché sledování

🕒 jednoduché vymýšlení modelů

🕒 efektivnost modelů téměř na 100%

- ▶ ztráta mrtvé váhy v způsobené uvalením daně
- ▶ v krátkém období vláda vybírá mezi inflací a nezaměstnaností
- ▶ problém s nastavením minimální mzdy

- ▶ nejlepší alokace zdrojů = maximalizace užitku
- ▶ více subjektů
- ▶ možnost obchodování se všemi

Děkuji za Vaši pozornost. 😊

